

Conferència del MH Sr. Jordi Pujol
President de la Fundació Centre d'Estudis Jordi Pujol

IDEC, Universitat Pompeu Fabra
Barcelona, 4 de juliol de 2007

Ja es pot parlar de debò d'immigració?

He estat un temps llarg sense parlar d'immigració. L'últim cop que ho vaig fer a fons va ser el 10 de novembre de 2004 a l'Institut d'Estudis Catalans, amb una conferència escrita. Escrita precisament per evitar que m'atribuïssin frases i idees que no havia dit.

Ara amb motiu de les eleccions, tant de les del Parlament de Catalunya de fa set mesos com de les municipals, el tema ha començat a plantejar-se, però la reacció de la majoria de partits ha estat que no se n'havia de parlar. Que era irresponsable parlar-ne. És sorprenent. Resulta que totes les enquestes d'opinió diuen que la immigració és, juntament amb l'habitatge i la seguretat, el que més preocupa a la gent. I diuen que no se n'ha de parlar. Però el tema s'ha infiltrat en el debat públic i electoral.

Per això ara que ja han passat les eleccions i que la gent cada cop més fa sentir la seva preocupació em pregunto: "Se'n pot parlar ja, de debò, de la immigració?".

És sabut que jo fa molts anys que en parlo. Del 1958 (i fins i tot abans). De la immigració d'aleshores, és clar, que no és la d'ara. Molt diferent.

La relectura dels meus escrits d'aleshores em fa sentir satisfet. Perquè veig que hi ha una continuïtat de pensament que manté la seva validesa fins avui mateix. Un pensament i una actitud que reflectia bé el títol del recull de textos que vaig publicar els anys 70: "La immigració, problema i esperança de Catalunya". Que és el que realment és. Hi ha qui ha volgut negar ara que per Catalunya la immigració sigui un problema, o fins i tot en certs aspectes un risc, que ho és. Ho era als anys 60 i 70, i ho és ara la nova immigració. En parlaré després. I era i és una esperança. O una oportunitat com alguns diuen.

Era una oportunitat òbviament per als immigrants. Una oportunitat acompanyada de dificultat, però finalment una bona oportunitat. I ho era per Catalunya que necessitava més gent. Més mà d'obra, però també renovació humana. Física i mental.

Però era un risc per la nostra societat, de fet per tots plegats, des de la perspectiva social, de la convivència i també –cal subratllar-ho- de la identitat catalana i de la cohesió del país.

Davant d'aquell fenomen, que va adquirir proporcions molt grans, hi hagué respostes diverses. Jo personalment i altres persones amb qui col·laborava – entre les que vull recordar amb especial afecte en Jaume Nualart- vàrem optar des del primer moment per la integració a la societat catalana de la immigració que venia de tota la Península. Cal recordar que en aquella època a Catalunya i a arreu encara es parlava d'assimilació. I que per altra banda des del Règim i des d'alguns sectors d'espanyolisme clàssic es veia la immigració com una bona manera d'acabar amb el problema de Catalunya. “Este problema”, es deia “se resolverá transplantando andaluces a Cataluña”.

Eren anys en els quals no teníem instruments polítics i administratius idonis per a integrar la immigració. Però en canvi, teníem una societat en certs aspectes més forta que ara, amb més potencialitat catalana. I amb més potencialitat integradora.

La doctrina que aleshores vàrem elaborar tenia un altre component, el del desenvolupament dels territoris d'on venia la immigració. En Nualart i jo mateix vàrem fer alguns viatges concretament a Andalusia, i jo vaig anar a Extremadura. I més tard també a Castella la Vella. I és que veient arribar aquella riuada de gent s'imposava una pregunta: Per què vénen? Què passa en el seu país? El que passava era molt senzill: hi havia una gran pobresa, en molts llocs misèria. Tenia tota la lògica que molts se n'anessin cap a zones més riques i amb més desenvolupament. I amb més horitzons de futur.

En alguns llocs el que vaig veure em va impressionar especialment. Per exemple a Baza, on hi havia gent que vivia en coves, i en alguns cortijos andalusos on més que la mateixa pobresa dels jornalers em feia mal efecte el tracte social i humà que se'ls donava. I el mateix passava a Extremadura. Un dia el President d'Extremadura, en Rodríguez Ibarra, per a subratllar el gran canvi positiu que hi havia hagut va dir “ahora en Extremadura no se podría filmar *Los Santos Inocentes*”. I tenia molta raó. Personalment no vaig arribar a veure una situació tan cafre com aquella, però sí quelcom que s'hi assemblava. I em va colpir molt.

Això explica que ja des d'aleshores -1956/1958- introduíssim un segon aspecte a la nostra reflexió: el del desenvolupament espanyol. I això explica que quan a la primavera de 1978 el Siglo XXI, que aleshores era la tribuna més prestigiosa de Madrid, em va demanar que hi fes una conferència el tema que vaig triar fou “Los desequilibrios territoriales en España”. I vaig fer notar que precisament nosaltres –un partit nacionalista català- reclamàvem una acció efectiva i col·lectiva a nivell de tot l'Estat.

I en vàrem parlar també, dels primers, en el Congrés dels Diputats. Tot això repeteixo abans que s'escampés la moda de parlar de solidaritat a tort i a dret en termes molt sovint tramposos, com va deixar clar aquell President autonòmic socialista que va dir “la solidaridad se practica con los bienes ajenos”.

En la formulació i aplicació de la doctrina d'integració dels anys 60 i 70 –aquella doctrina que es va sintetitzar amb la frase de “català és tota persona que viu i treballa a Catalunya i té la voluntat de ser-ne” hi va participar gent diversa. Per exemple, sovint parròquies. L'Església va treballar bé tant ajudant humanament i socialment com de cara a la integració. O bé moltes entitats culturals i associacions professionals, etc. I el Barça. I Comissions Obreres (CO). Cal dir que el PSUC va actuar en aquest punt d'una manera molt positiva. Especialment d'agrair en una època en la qual a Catalunya mateix alguns sectors intel·lectuals i polítics molt tocats pel radicalisme ideològic, adoptaven actituds hostils no només respecte al catalanisme sinó contra la mateixa llengua i cultura catalanes.

En canvi, des del món de la immigració varen sorgir veus molt positives. La més coneguda fou la d'en Paco Candel. Molta gent en va parlar, també en termes integradors i positius, però ell va fer més impacte que ningú.

Quan vaig ser President de la Generalitat vaig intentar fer una política d'acord amb aquesta doctrina. Amb la idea que el catalanisme –i de fet, Catalunya– només podien anar endavant amb un fort contingut social i amb una idea global (ara en diem inclusiva) de país. És allò que dèiem que “el catalanisme (o Catalunya) o serà social o no serà”. Això està escrit al 1958. O bé “Catalunya o serà integradora o no serà”. Per tant, defensa dels elements bàsics d'identitat, és a dir, llengua i cultura sobretot, la Institució de la Generalitat, consciència i projecte de país, convivència i cohesió. Però alhora amb la voluntat de no posar cap traba ni frenar l'acció cultural d'origen no català i de totes totes evitar que el tema lingüístic pogués significar ruptura de la convivència. Per això en contra d'algunes opinions en el tema lingüístic el meu Govern no va voler pressionar més del que ho vàrem fer.

Posaré un exemple d'això: la immersió lingüística. La vàrem implantar perquè no volíem que hi hagués dos sistemes escolars diferents –un en català i un altre en castellà– i perquè si el català no era la llengua vehicular almenys a l'escola en molts ambients i sectors de la nostra població molts nois i noies catalans no aprendrien el català. I l'objectiu era que sabessin bé, tots, les dues llengües oficials. Però abans de prendre aquesta decisió vàrem consultar moltes AMPA de barris molt fortament castellanoparlants, i només quan vàrem tenir la seva resposta favorable vàrem introduir la immersió. Que s'ha aplicat amb considerable eficàcia i amb pau i tranquil·litat. I és molt de doldre que ara sembli que això es vulgui modificar a la baixa. En la situació actual, amb tanta immigració nova i tanta pressió de tota mena ja anem prou justos pel que fa a mantenir la cohesió social sense trencar amb la identitat pròpia del país per a què alegrement, jo diria que frívolament, renunciem al que ha estat un instrument molt important d'integració. Aplicat sense afectar la convivència.

Cal deixar clar que la llengua és un aspecte important però no únic del procés d'integració. És més, en molts aspectes i moltes vegades no és el més important. Més important és que a nivell de societat i de política la gent tingui la

sensació que les Institucions s'ocupen d'ells. Que vegi que les coses s'orienten de manera que l'ascensor social funciona. Que no hi ha discriminació. Que hi ha un projecte de país. I que el país té autoestima i que tothom en pot participar: de la millora social i econòmica, i de l'autoestima.

No es pot dir que el resultat d'aquesta política d'integració, i de la doctrina subjacent, hagi estat un èxit total. Però en conjunt ha estat positiu. Els objectius mínims per assegurar la continuïtat de la identitat, la convivència, la cohesió i la capacitat d'anar endavant col·lectivament amb ambició crec que es varen aconseguir. Tant és així que a primers dels anys 90 en el Parlament un dia vaig dir: "No hem de parlar més d'immigració. A Catalunya no n'hi ha d'immigració. Hi ha persones grans que no s'hauran pogut integrar, però que ja són aquí. I persones de mitjana edat i joves que ja han incorporat, si no tots, bona part dels elements que defineixen la seva pertinença a Catalunya".

Però em vaig equivocar. Perquè ara, anys més tard, tenim una nova immigració. Molt nombrosa. Molt diversa. Que representa un repte extraordinari.

I és d'aquesta immigració que avui hem de parlar. Potser no calia haver explicat tot el que els he dit dels anys 50, 60 i 70. Però potser sí, perquè posa de manifest la continuïtat d'una política. Més encara, la continuïtat d'una idea, d'una doctrina de país. Una doctrina basada en la barreja, en la promoció social (el que ara en diem l'ascensor social) i en tenir un projecte col·lectiu. Basada en la inclusió i en la convivència. I en la valoració de la catalanitat, no sempre de moment cent per cent assumida, però assumida com a eix central del país, i com a element bàsic i equilibrador del país.

Doncs bé, aquesta doctrina al meu entendre val també per a la nova immigració.

Parlem d'aquesta nova immigració. Com és, com es produeix i en quin marc es produeix.

No l'havíem previst. Almenys no en la magnitud i forma sobtada amb què s'ha produït. De tota manera entre 1997 i 1998 ja hi havia prou senyals per a intuir el que podia passar. Per això a finals de 1998 el Govern de la Generalitat va fer que el grup parlamentari de CiU en el Congrés dels Diputats presentés un projecte de Llei per a substituir la Llei d'Estrangeria del 1.983, que ja no servia. Després Iniciativa per Catalunya (IC) i Izquierda Unida (IU) també varen tenir iniciatives semblants. Després el Partit Popular (PP) va acceptar de tramitar i fer aprovar una nova Llei. I el mateix PSOE en va veure també la necessitat. Però del treball conjunt de tots en va sortir una Llei dolenta, que no servia.

I això va provocar que l'any 2000 es fes una nova Llei, millor, però tampoc prou bona. I el més greu és que no hi ha hagut a Espanya una política decidida i coherent d'immigració. Tot just recentment comença a haver-hi una canvi positiu. Aquesta carència ha perjudicat especialment Catalunya.

Ara bé, aquest gran moviment migratori no era quelcom de particular ni de Catalunya ni Espanya. Era un fenomen europeu, i àdhuc mundial. De fet, és un aspecte més de la globalització, de les noves tecnologies de la informació i comunicació, del fet que hi ha més possibilitats de transport, etcètera. I sobretot hi ha una cosa decisiva: un formidable desequilibri econòmic, social i de població. Fa quinze dies les Fundacions Quandt i BMW varen organitzar un Fòrum a Munic sobre "La Revolució Demogràfica" i els entesos deien que "el problema no és que a Europa siguem pocs i baixem, sinó que els altres són molts, i cada cop són més". I molts són pobres.

El que caracteritza Europa és la natalitat baixa i la vida molt més llarga, i per tant per una banda una pèrdua de població però per l'altra un gran envelliment. Entre molta gent molt vella, i retirada, i poca gent jove es produeix un gran buit de població.

Europa en general en aquests temes ha estat molt frívola. Molt despreocupada. Sense cap preocupació de futur. I Espanya, també. I Catalunya. Sembla que ara tot Europa vulgui reaccionar. Però, en serà capaç? O ja ha fet tard?

No es pot admetre mai que s'ha fet tard. Mai no ho és del tot. Per això hem de fixar-nos en els que no s'han plegat de braços. França és una excepció a Europa pel que fa a natalitat, i en un grau menor Escandinàvia. A Escandinàvia posant l'accent en uns serveis socials molt generosos, i a França posant-lo en l'ajut econòmic per infant, sobretot a partir del segon i més encara el tercer.

Però l'excepció s'acaba aquí. Perquè com deia hi ha un altre aspecte demogràfic, econòmic i social molt preocupant que és l'envelliment, i la causa principal d'això no és la baixa natalitat, sinó l'allargament de la vida. I davant d'això hi ha hagut tres reaccions. Ja he parlat de dues, de l'escandinava i de la francesa, que no evitaran l'envelliment però que el poden retardar amb generacions joves més nombroses. La tercera podríem dir que és l'espanyola, és a dir, la immigració massiva. Probablement això no ha estat premeditat, però la mandra a fer una bona política demogràfica que hauria comportat una política familiar seriosa, un suport a la natalitat i un control de la immigració (és a dir, no un rebuig però sí una ordenació de la immigració) i la contribució que la immigració fa a un creixement econòmic relativament fàcil crec que han acabat de convertir en política i en doctrina el que en principi era simplement un deixar fer. Si bé repeteixo que potser ara això comença a canviar. Esperem que això es confirmi.

Abans d'anar endavant crec del cas repassar alguns aspectes del tema migratori d'avui a Europa. Tenint en compte que a Europa Catalunya

representa un cas molt especial. I molt crític. Primer, perquè és molt probablement el país que en termes relatius més immigració està rebent des de fa anys, i especialment diversa. Els francesos i alemanys, amb 60 i 82 milions d'habitants, parlen amb preocupació d'una immigració anual d'entre 125 i 200.000 persones. Catalunya, ara –és a dir, ja en part a causa de la nova immigració- té set milions i en rep més de 100.000. I en segon lloc perquè no disposa dels instruments d'acollida i de control que té qualsevol Estat independent.

Però tornant a Europa el que vull dir és que ara, finalment, la immigració ha esdevingut una preocupació molt important. I també el tema de la natalitat i el de la família. Ja fa anys que alguns polítics d'especial prestigi varen advertir sobre la necessitat d'una política demogràfica. Però no se'ls va escoltar. Per exemple, l'any 1992 Helmut Schmidt en va parlar molt a fons. L'he citat molts cops, però són unes afirmacions al meu entendre tan encertades i fetes amb tanta autoritat, que no em puc estar de repetir-les. “Més que mai”, deia, “la política s'ha de formular i aplicar tenint en compte la demografia. En això la política de la família ha de ser molt tinguda en compte. Dintre de la política social fins i tot ha d'ocupar el primer lloc en la cadena de totes les altres normes”.

A més caldria, deia textualment, “la formulació i la pràctica d'una política conseqüent d'immigració”, i afegia “a condició que aquesta immigració pogués ser integrada ràpidament”. Textual en alemany a fi de no deixar dubtes: “Vorausgesetzt es gelingt, sie rasch zu integrieren”. I tot això, per acabar la llarga cita de Helmut Schmidt, va lligat amb un altre advertiment que feia l'any 1992 (amb alguns intel·lectuals alemanys). Advertia de que la política i la societat ignoraven el futur. Que se'n desentenien i que això era, “existenzbedrohend”, una amenaça per a l'existència. És el que ell en diu “die Entlastung der Zukunft”, la descàrrega del futur. I a continuació posava com a fets principals això que ja els he dit de la natalitat, de la política de família i de la immigració.

Els podria colgar amb cites d'aquesta mena, totes de gent que ningú no podria qualificar ni de reaccionaris ni de carques ni de poc importants. Però m'allargaria tant que això no cap en el marc d'una conferència, per llarga que sigui. Tanco per tant aquest capítol simplement reclamant que hi hagi un canvi radical d'actitud en aquests temes (família, natalitat, envelliment, immigració, integració) per part de la gent que té responsabilitat a Catalunya: gent del món polític, intel·lectual, acadèmic i mediàtic, fins i tot empresarial. I també del sindical, però m'agrada poder dir que els sindicats han estat més constructius en aquest tema que molts altres sectors. I que es desi definitivament la manipulació i la frivolitat, i també la utilització política. No ho podem esperar dels xenòfobs, però ho podem reclamar de la resta de població i, especialment, dels qui poc o molt i en el camp que sigui tinguin responsabilitat.

Val a dir que quan es parla d'això –aquí i a tot Europa- cal sortir de la base de la inevitabilitat de la immigració, i també de la seva necessitat. I també del

benefici mutu que d'això se'n pot derivar. També hem de tenir present que hi ha països sencers que s'han construït sobre la immigració. Per exemple, els Estats Units. Amb bon resultat. Però això ha estat així en bona part perquè eren països bastant o molt buits, i a més per la potència dels seus propis valors, per la potència també del projecte de país que sempre varen tenir els Estats Units, per la potència del melting pot i per la potència també del somni americà. Però ara els nordamericans no estan segurs que la immigració molt massiva que reben no acabi essent problemàtica. Arthur Schlesinger, per exemple, que fou el redactor dels millors discursos el President Kennedy i representant del sector més obert i liberal del món polític i intel·lectual dels Estats Units, va donar un toc d'alerta l'any 1998 amb un llibre de títol prou significatiu, *The desuniting of America*, és a dir, la desunificació d'Amèrica. Deia que la immigració era tan gran i tan diversa que el *melting pot* ja no donava l'abast.

Durant molts i molts anys Catalunya ha ofert un somni català. De fet durant tot el segle XX. Un somni que ha fet venir gent. En general aquest somni no ha decebut. I ha ajudat a què molta gent s'integrés. Que molta gent es fes del país, que es catalanitzés, ells o els seus fills.

Recordin aquell llibre breu però important d'en Gabriel Pernaú *El somni català. Històries d'arrelament*. Fixin-s'hi bé; parla de dues coses: de somni i d'arrelament.

Catalunya, ara, segueix oferint aquest somni? Jo crec que sí, encara que una mica desdibuixat. Però prou fort per a que segons enquestes fiables de tot Espanya, i molt probablement de bona part d'Europa, és el país que els immigrants establerts més recomanen a la gent dels seus països d'origen que vinguin. Per possibilitat de trobar treball, per perspectiva de futur i pel tracte que reben. Subratllo això perquè ens honora. Hi ha molts immigrants que viuen malament i que no són prou considerats. Segur que no ho fem prou bé, però des de molts immigrants rasos fins a molts cònsols ens diuen "a Catalunya els immigrants del meu país són més ben tractats que en molts altres indrets". Això no ens eximeix de cap responsabilitat, però és bo que se sàpiga.

En tot cas no hi ha integració sense somni. De fet no hi ha país fort sense somni. I en el cas de Catalunya, que no té prou poder polític, i que ha de fer un sobre esforç de recreació simplement no hi hauria país.

Com he dit, el cert és que fa 15 anys a Helmut Schimdt ni a Alemanya mateix li varen fer cas. Tot just des de fa 4-5 anys han començat a prendre mesures. I és a tot Europa que ara finalment superant la por d'uns, la indiferència o el bonisme d'uns altres, els interessos particulars d'alguns empresaris i fins i tot d'alguns polítics, i el desconcert intel·lectual i polític es prenen seriosament la natalitat, l'envelliment i la immigració. I que es revisen conceptes que ja es veu que no convenen. Per exemple, arreu ja s'estableix que no es pot accedir a la

ciutadania sense conèixer la llengua del país d'acollida. Passa a Holanda, Alemanya, França, Gran Bretanya, etcètera. I a Andorra, per cert. I hi ha un element general d'abandó de les tesis multiculturalistes cap a les integracionistes. Hem vist que fa quinze anys ja era el cas d'en H. S., però recentment ha estat el cas d'en Blair i d'Holanda. I fa uns anys recordo que quan aquí discutíem la Llei d'Immigració el que ara és President de la República Italiana, Giorgio Napolitano, antic dirigent del Partit Comunista i aleshores dels Democràtics di Sinistra, em va dir "no faci cas dels que li diuen que no s'han de posar quotes; sense això la immigració serà incontenible i la integració impossible". I ahir mateix la Secretària d'Estat, Sra. Rumí, va dir ahir en un acte organitzat per l'IESE i pel Grup 7 que calia abandonar el multiculturalisme. Un indicati més que a Espanya les coses estan canviant.

Fa pocs dies un diari de Barcelona dedicava el seu editorial al tema i deia: "No podemos esperar por más tiempo el gran debate serio, ambicioso, claro y responsable sobre la nueva inmigración llegada a España". Equivalia a dir que fins ara aquest debat no hi ha estat. I seguia dient "evitando a la vez el eufemismo angelista y el alarmismo gratuito". I acaba dient "es imprescindible también que las voces guardianas de la corrección política mal entendida dejen de criticar por sistema a todos aquellos que tratan de poner sobre la mesa aspectos relacionados con la llegada de inmigrantes".

El diari en qüestió encara hauria pogut afegir un altre avís: que el tema no sigui utilitzat per la política sectària. I no em refereixo només al sectarisme xenòfob. També em refereixo a la hipocresia d'alguns polítics que en públic han demanat papers per a tothom o el vot immediat per a tots els immigrants, o tractes preferencials, i que després, quan discutíem la Llei d'Immigració, privadament em deien "procura que para los permisos de residencia se requiera una presencia larga en España". Perquè, afegia, "un proceso así requiere tiempo".

A tot Europa i a Catalunya, hem de trobar el punt just entre el rebuig i el "bonisme". I entre la indiferència i la por. Ni podem considerar que el tema és tabú. Ni ens podem deixar portar per l'immediatisme econòmic.

Unes paraules sobre això darrer. Ho explico amb una anècdota de fa poc. Un empresari del món immobiliari em diu: "Necessitem més immigració, perquè el creixement de la nostra economia en depèn". I m'ho explica: "Necessitem mà d'obra. Sense immigració seria escassa i més cara. I a més els immigrants consumeixen. I a hores d'ara ja representen un percentatge important dels compradors de pisos. Ara que la conjuntura immobiliària flaqueja una mica és molt important que la immigració no s'aturi".

És veritat que la construcció és ara un motor molt important de la nostra economia. I que malament rai si caigués molt i de cop. I que també és un gran motor la immigració. Però també ho és que si ens basem massa en aquests dos factors ens condemnem a tenir a curt termini una economia poc

competitiva. I ho pagarem. De moment ja és un fet que durant els darrers anys pel que fa a millora de la productivitat Espanya s'ha col·locat a la cua dels països europeus. I fa pocs dies en Fidalgo, Secretari General de Comissions Obreres, va expressar aquesta preocupació en termes similars, sobre immigració i productivitat. I dilluns passat se'ns va informar que durant el darrer any Catalunya ha perdut llocs de treball qualificats. Deia un diari, és veritat, "l'economia catalana creix, però gràcies a un model que no genera llocs de treball d'alt nivell".

Val a dir que el tancament radical envers la immigració també acaba tenint efectes negatius. Per exemple, els tindrà pel Japó i per Corea si no rectifiquen. A més agreujat per una natalitat baixíssima. I d'aquí uns anys potser començarà a tenir-ne per Finlàndia.

Arribat a aquest punt algú pot pensar que des del Govern de la Generalitat –el que jo vaig presidir i els dos tripartits-, i des de totes les Institucions –per exemple, des dels Ajuntaments-, i des de la pròpia societat no s'ha fet prou per primer acollir i després integrar la immigració que rebem. Que a tots plegats una mica ens va agafar per sorpresa.

Qui així pensi tindrà part de raó. Però cal recordar que no hem tingut competències en aquest camp. De vegades a Madrid ens diuen- i algú aquí diu fent de repetidor de Madrid- que sí que en tenim de competències. Diuen: "Teniu sanitat, ensenyament, habitatge, serveis socials,... , és a dir, tot allò que els immigrants necessiten i reclamen. Què més voleu?". La trobo una resposta cínica. No tenim cap competència de control o d'orientació de la immigració, ni cap possibilitat d'incidir en la política d'immigració, excepte una mica, molt mica, quan CiU ha tingut un pes determinant a Madrid. És més, la Generalitat (i totes les Comunitats Autònomes.) en aquest tema han de carregar amb tot el que és despesa (sanitat, ensenyament,...), sovint no previst en el finançament, i a l'Administració Central li toca el que és un ingrés molt incrementat motivat pels llocs de treball dels immigrants, que és la Seguretat Social.

Durant la discussió del nou Estatut es va insistir molt per a tenir alguna competència en tot això. Finalment es va aconseguir que la Generalitat pugui fer una Llei marc d'acollida i també que pugui expedir permisos de treball. No és de bon tros el que necessitem, però ben utilitzat pot ser útil.

En tot cas, el cert és que amb pocs recursos polítics, administratius i econòmics ens hem d'enfrontar amb el problema migratori més gros que té cap país europeu. I amb més risc. Però les coses són com són i hem de treballar amb el que tenim. Perquè ens hi juguem moltíssim. I podem fer-ho.

Què hem de fer?

En primer lloc, perdre la por a parlar-ne. I parlar clar.

A l'hora de redefinir la nostra doctrina i el nostre full de ruta en aquest tema crec que l'orientació més segura i més justa és actuar d'acord amb els drets i els deures mutus que tots tenim.

M'explicaré.

Els immigrants quan arriben a Catalunya tenen uns drets. Dret a no ser discriminats, dret a la sanitat, dret a l'escola, dret a l'assistència social, dret a l'habitatge, etc. Ben entès que aquests drets no sempre poden ser prou exercits completament per tota la població de Catalunya, també pels catalans de moltes generacions, perquè la societat i l'Administració tenen les seves limitacions. Però en tot cas als immigrants se'ls ha de respectar aquests drets igual que es respecten a la resta de ciutadans.

Catalunya com a país, i per tant tots els catalans, tenen uns deures, que és fer que aquests drets siguin aplicats. Sempre poso el mateix exemple: essent jo President vaig ordenar que a tota persona vivint a Catalunya, encara que no tingués permís de residència se li donés la targeta sanitària (malgrat saber que això provocava certs abusos). Catalunya té el deure també de procurar que l'ascensor social funcioni, també per als immigrants, i això ho ha de fer mitjançant l'escola, les condicions de treball i una mentalitat social adequada.

A més Catalunya té uns drets. Un de molt principal: mantenir la seva identitat. Amb els canvis que el pas del temps, la demografia, l'evolució de les idees vagin introduint. Però mantenint-la. Té dret a què la seva manera col·lectiva de fer i les seves normes bàsiques siguin respectades i segueixin constituint el fet central de viure col·lectiu. Això va des de la llengua a determinades normes de conducta social.

I finalment els immigrants tenen el deure no només de respectar això d'esforçar-se en entendre el seu nou país i incorporar-s'hi. Això no pressuposa la total renúncia a la seva personalitat d'origen, però sí l'acceptació que l'element central i conductor del viure col·lectiu és el de la societat d'acollida.

Aquest doble joc de drets i deures, d'incorporació a la manera de ser del nou país i de conservació de lligams amb el país d'origen té graus diversos i maneres diverses de produir-se. I temps diversos, més o menys ràpids segons els casos. Crec interessant llegir-los part d'un article que vaig publicar el 2 de gener en el butlletí electrònic de la Fundació Centre d'Estudis Jordi Pujol. Es titulava *Respecte mutu*, i la seva part final deia això:

Una conversa recent no del tot fàcil, amb un immigrant uruguaià, ajuda a entendre un aspecte de tot això que no podem ignorar. Va sortir el tema del respecte –respecte als drets dels immigrants i respecte als valors i a la identitat de Catalunya. I ell va dir, subratllant-ho molt, que calia “un mutuo respeto”. Respeto mutuo. D'acord, però què vol dir això? L'exemple de l'Uruguai permet explicar-ho bé.

L'Uruguai ha tingut quatre Presidents que s'han dit Batlle. L'últim –Jorge Batlleho va ser fins fa dos anys. La família Batlle ha estat tota una institució a l'Uruguai, i com el seu nom implica és d'origen català. Se'n va anar de Sitges fa molts anys, i han conservat el record de Catalunya i de Sitges. Amb afecte. En Jorge Batlle, abans de ser President va passar uns dies a la Casa dels Canonges de la Generalitat. I va estar molt content de poder-ho fer. I quan el van investir President va convidar alguns parents molt llunyans de Sitges. Tot això als catalans ens omple de goig. Però ni en Jorge Batlle ni el President Batlle més famós –Batlle Ordóñez- es varen considerar catalans. Eren i se sentien uruguaians. S'havien integrat bé a l'Uruguai. I si no s'haguessin integrat bé a l'Uruguai, i no s'haguessin sentit uruguaians de debò (i la resta del país no ho hagués vist així) no haurien pogut ser Presidents. Ni alcalde de Montevideo, o de Paysandú. Ni representar l'Uruguai en res. Ni ser considerat per l'Uruguai com un dels seus.

Quan els Batlle varen arribar a l'Uruguai tenien dret a reclamar el respecte de tots els seus drets. Fins i tot el de mantenir durant generacions el record de Sitges. Però l'Uruguai tenia el dret de reclamar que si s'hi volien quedar iniciessin un procés d'incorporació mental, cultural i lingüística a l'Uruguai. L'Uruguai tenia el dret de reclamar el respecte a la seva identitat, a la seva llengua, a la seva cultura, a les seves institucions. Fou un cas ben reeixit de respecte mutu. Però, què va significar aquest respecte mutu? Per una banda va significar respecte als Batlle i als seus drets personals, per l'altra respecte a l'Uruguai, als seus naturals, a les seves institucions i a la seva identitat.

Tornem per acabar al cas Montilla. Quan li diuen que ara un andalús presidirà la Generalitat respon i precisa: “Andalús, no; nascut a Andalusia”. I en el seu discurs d'investidura diu “jo no puc dir que Catalunya sigui el país dels meus pares, però és el dels meus fills i ho ha de ser dels meus néts”. I ho diu bé. Respecte al record, sobretot per les generacions adultes i madures, però sobretot respecte al present i al futur, respecte a la societat on es viu i es viurà, respecte als seus valors i a la seva existència.

Això val pels catalans que van a Amèrica i allà estableixen la seva família –o pels catalans que han anat a Andalusia- i val pels sudamericans, romanesos o senegalesos, que vénen aquí per a quedar-s'hi.

Unes precisions sobre el procés d'integració. És lent. Més o menys lent segons els casos, però no immediat. No es fa d'avui per demà. No és una reacció química instantània. Ni és només un acte jurídic formal. Per altra banda és de doble direcció, però amb proporcions desiguals com es veu en el cas dels Batlle a l'Uruguai. Recordo que en Candel deia: “al final la tierra manda”. I el futur. I ho ve a dir el President Montilla. Ve a dir que el que comptarà és que els seus fills seran catalans. Finalment el que compta és el futur.

Deia que la integració és lenta. I té les seves etapes. I les seves exigències. El respecte dels drets dels nousvinguts pot tenir en molts casos conseqüències

immediates, d'avui per demà. La targeta sanitària, per exemple, dóna dret a l'assistència immediata. Però l'accés ple a la ciutadania o a la nacionalitat, que vol dir l'acceptació conscient de moltes normes i fins i tot de l'assumpció d'una certa simbologia i d'un grau important adhesió al nou país no és tan immediat.

I tots els països procedeixen amb una certa prudència i un punt de parsimònia. A Catalunya, que probablement som el país més "bonista" i més progre d'Europa, defensar això és incòmode. Però no és sensat procedir amb precipitació.

Posaré un exemple. Fa quatre o cinc anys durant la cerimònia de lliurament de despatxos de l'Acadèmia de Policia de Mollet jo tenia al costat l'aleshores alcaldessa de Mollet, la senyora Montserrat Tura. Molts dels nous Mossos es deien Jiménez Sánchez, o bé González Puig. Molts. I jo li vaig dir: "Vet ací una cosa ben positiva. Tractant-se d'un Cos que en principi -almenys aquesta era la meva intenció quan el vaig impulsar- ha de ser un element distintiu de Catalunya i bàsic de la imatge de país és bo que reflecteixi d'una manera tan diàfana la barreja que hi ha en el país". I vaig afegir: "I serà bo que d'aquí a uns anys hi hagi alguns Mossos que es diguin Saïd o Sorescu. Serà bon senyal". Serà senyal d'integració. Però això requereix temps i assumpció de coses com el sentit de les Institucions, un bon coneixement del català i del castellà, la incardinació en el món social, mental i simbòlic del país, el sentiment de a Catalunya trobar-s'hi a casa. Fer-ho altrament és posar el carro davant del bou.

Hi ha un altre tema que és el del vot. La Unió Europea ja ha decidit que tots els ciutadans de la Unió Europea puguin votar a les municipals d'un altre Estat de la Unió que no sigui el seu. En canvi, no impulsa ni dóna pressa a l'accés al vot d'aquestes mateixes persones quan es tracta d'eleccions generals de l'Estat. Cada Estat té el seu criteri, i en realitat actuen amb parsimònia. Donen temps al temps, tot i que en alguns països hi ha partits que si creuen que el vot immigrant els pot afavorir pressionen en aquest sentit. Però finalment predomina la idea que cal donar temps al procés d'adaptació o d'integració perquè votar per com s'ha d'orientar tot el país ha de presuposar com a mínim un cert grau d'assumpció de determinats valors col·lectius. És allò que deia aquell President autonòmic socialista: "Esto debe llevar su tiempo". I també allò de "16 històries d'arrelament". L'arrelament no pot ser precipitat.

De tota manera a Espanya això va lligat amb la legislació sobre concessió de la nacionalitat, que és ràpida en determinats col·lectius –per exemple molts sudamericans- i més lenta en d'altres. I que pot accelerar-se si se signen tractats de reciprocitat. És en aquest cas on convé no procedir sistemàticament a una reciprocitat que sol ser molt desigual.

Hi ha un últim punt a tocar. Del qual obertament se'n parla molt poc: el del problema que la immigració representa per la identitat de Catalunya. Per l'existència de Catalunya com a poble.

Cap a finals dels 60 uns sociòlegs quebequesos varen visitar Catalunya. Al Québec el tema demogràfic sempre ha estat estudiat molt a fons. Varen voltar pel país, varen compulsar dades i estadístiques, varen parlar amb molta gent i al final em varen dir: “Sr. Pujol, ho sentim, però amb la composició de població que tenen i que previsiblement tindran Catalunya està acabada”. I no eren els únics, aquí i fora d'aquí, que pensaven el mateix.

No ha estat així.

Hi ha hagut canvis en la població catalana, però Catalunya com a poble s'ha mantingut. I el canvi global que hi ha hagut té aspectes problemàtics, però també ha tingut efectes positius: ha promogut el creixement, ha sacsejat la mentalitat social, ha injectat noves energies.

Doncs bé, això que ha passat fins ara hem de fer que torni a passar. Però sense tancar els ulls a la realitat: perquè és real el risc que la catalanitat –sense la qual no hi ha Catalunya- perdi molta força –demogràfica, social, de sentiment i de consciència- i perdi fins i tot el seu caràcter central, d'element definidor principal.

Forma part de la manera de pensar dimissionària d'alguns sectors dir que és igual, que tant els fa. Que l'important són altres coses, i no que conservem o no la nostra identitat.

No hi ha cap país amb cara i ulls que hagi renunciat a ser el que és. Cap país dels que han fet feina –cap endins o cap enfora- que l'hagi feta des de la pròpia renúncia. Per altra banda ningú té dret a contribuir a què un país perdi la seva identitat. Conservar-la és un d'aquells drets que abans dèiem, i és un dret inalienable. És més, tot poble té el deure de conservar-la, i de conservar-la amb la força, amb la frescor, amb l'energia que calen per a poder fer una bona feina col·lectiva i al servei de tots els seus ciutadans. Dels d'avui i dels de demà i de demà passat.

Tot el que els he dit i el que altres diuen –i ja els he dit abans que ara sembla que finalment de la immigració se'n vol parlar de debò, sense subterfugis i esperem que sense segones intencions- no tindrà efectes pràctics si no desemboca en la política. Per tant, és hora que els partits polítics se n'ocupin. Fins ara la majoria de polítics no ho han fet. Pitjor encara, alguns ho han utilitzat amb intencions poc positives.

El tema, traslladat al pla polític, requereix treballar fi. Explicar bé les coses, i això requereix haver-les perfilat bé. Hi ha material de reflexió, de molta gent, i experiències, i molta acció de sectors de la societat civil que hi estan treballant, i bé. Molt bé, fins i tot. Tot això pot ajudar a què els partits trobin la manera de definitivament elaborar i aplicar una política d'immigració posada al dia que sigui socialment positiva, que creï cohesió, que fomenti la convivència, que aprofiti noves energies i que consolidi la identitat de Catalunya.

Tot això no serà fàcil, perquè caldrà evitar l'escull d'alguns reflexes xenòfobs, la sensibilitat laxista del "bonisme" i la manipulació ideològica encara d'alguns sectors progressistes. I sobretot el sentiment del comú de la gent, una mica perplexa i amb sensació d'inseguretat. Tot això obliga els partits a explicar-se molt bé. A definir ben bé allò que a la conferència de l'IEC utilitzant la terminologia anglesa –la que Blair va fer servir- en deia els "basics", els valors bàsics que tots hem de compartir. I a explicar-los bé tenint en compte la gran susceptibilitat de la gent.

De la mateixa manera que ara a Europa ja s'està dient que el nou Tractat europeu és molt important, que cal que Europa faci més R+D si no es vol quedar enrere, que cal redefinir la relació amb els Estats Units i amb la Xina, etc., però que tot plegat esdevindrà secundari si no resol el seu problema de població –natalitat, pèrdua de població, envelliment, immigració-, avui mateix Catalunya –que sens dubte ha de batallar per l'Estatut, pel finançament, per les infraestructures, pel progrés econòmic i social, etc- ha d'entendre que finalment la cosa més fonamental d'un país és la seva població.

Esperem, que el món polític així ho entengui. I que tingui encert i èxit. Amb l'ajut de tothom.

Gràcies